

Darko Lukić

Uvodi i uvidi

Boris Senker,
Uvod u suvremenu teatrologiju 1,
Leykam International,
Zagreb, 2010.

Knjiga Borisa Senkera *Uvod u suvremenu teatrologiju 1*, objavljena u vrlo zanimljivoj biblioteci Uvodi zagrebačkog nakladnika Leykam International, svakako jest izvrstan uvod u suvremena promišljanja znanosti o kazalištu, ali je istovremeno i puno više od jednostavnog uvođenja u problematiku. Riječ je o djelu koje predstavlja zaokružen, domišljen i brižno detaljan uvid u smjerove, pravce, odvijetke, meandre, pa čak i sitne rukavce glavnoga tijeka europskog i američkog proučavanja kazališta. Točnije, ova knjiga predstavlja (kako je već i u naslovu jasno naznačeno) tek prvi dio takvog uvida, iza kojega očekivano slijede nastavci.

Knjiga obuhvaća iscrpan predgovor kao zasebno poglavlje i još tri opsežna poglavlja, podijeljena u više cjelina u kojima se razmatraju temeljna teatrološka pitanja što su obilježila zapađnačko promišljanje kazališta u dvadesetom stoljeću. Počinje, uistinu i doslovno, od samoga početka – od pojašnjenja pojma *suvremenosti*, preko jasnog i preciznog definiranja pojma *teatrologije* i predmeta njezina znanstvenog interesa, dakle, od odgovora na jednostavno i izravno pitanje “što je teatrologija?”, pa posredno, preko konačnog odgovora i na (privedno neobično, ali vrlo izazovno i nimalo jednostavno) pitanje što je *kazalište*, dospjeva do odgovora na upit za koga je napisan *Uvod u suvremenu teatrologiju 1*.

Odmah potom, nakon što je u predgovoru precizno mapirao prostor koji knjiga pokriva, a u isto vrijeme dao i jasne upute za čitanje takve mape, Senker vrlo metodično i akribično daje pažljivo strukturiran pregled i temeljiti uvid u neke od najznačajnijih teatroloških tema, problema, teorija i

pravaca u teatrologiji, kao što je, primjerice, na samom početku semiologija/semiotika kazališta. Ukazujući na povijesni razvitak, teorijske sličnosti i razlike, razvojni put i temeljne značajke teatroloških pristupa u navedenom području, Senker kreće od utemeljitelja semiologije/semiotike i prikazuje djelo značajnih autorskih osobnosti kao što su Ferdinand de Saussure, Charles Sanders Peirce, Tadeusz Kowzan i Keir Elam, posebno ukazujući na mjesto koje je imao praški lingvistički krug. Ovo poglavlje posebno detaljno razmatra kazalište kao prostor komunikacije ili mjesto događaja te kao znakovni sustav u općem sustavu umjetnosti, pri čemu autor postize i veliku linearnu, kronološku preglednost i usporednu sliku međusobnih utjecaja, složenu mrežnu uvezanost pojedinačnih teatrologija i njihovih škola ili pravaca proučavanja. Na kraju poglavlja dospjeva do pristupa koji razmatraju kazalište kao kulturalni sustav čija je najistaknutija predstavica Erika Fischer-Lichte. Slijedeće poglavlje otvara pitanje dramaturgije i/ili dramatologije te polazeći od definiranja temeljnog pojmovlja (drama, dramaturgija, dramatologija), daje uvid u najznačajnije utemeljitelje dramaturgije i dramatologije, predstavljajući Proppov morfološki pristup, potom Souriauove dramatološke *horoskope* i Greimasov aktantski model, istraživanja Anne Ubersfeldi i njezinu inačicu aktantskog modela te posebne dramatološke analize inozemnih i hrvatskih teatrologa (Keir Elam, Lada Čale Feldman, Darko Suvin, Vjeran Suppa). Prva knjiga Senkerovih “uvoda” završava jednako tako razgranatim, detaljnim i sustavno organiziranim poglavljem o strukturalističkoj analizi

dramskoga i izvedbenog teksta, i opet od samog početka definirajući pojmovnik, potom izlažući škole, pravce i pristupe te posebno istaknute osobe poput Claude Levi-Straussa, Rolanda Barthesa, Jurija Mihajloviča Lotmana, Gustava Freytaga, Anne Ubersfeld i Patrice Pavis, s kojima suočava vrlo stare pristupe od Aristotelove analize tragedije do Jeana Chapelaina.

O vrlo kompliciranim i složenim problemima govori Senker krajnje izravno, jednostavno i jasno, što je pouzdan dokaz da ih iznimno dobro razumije i da njima suvereno vlada. Kao autor knjige posve jasnih ciljeva i nakana (nedvojbeno i izravno postavljenih već u naslovu), Senker se također disciplinirano suzdržava od prečestog izricanja vlastitih, a još više od izricanja konačnih i apsolutnih vrijednosnih sudova, posve svjestan dinamičnih fluidnosti nove teatrologije kojoj on kao autor ne presuđuje, nego u njoj aktivno sudjeluje tako što proučava, komentira, preispituje, evaluira, otvara raspravu i poziva na promišljanje, pišući u isto vrijeme i uvodnu pripravu i vrlo argumentiran nagovor na razmišljanje o kazalištu. Iz hitroga kretanja kroz literaturu različitih kulturnih krugova posve je razvidno kako je autoru moguće s lakoćom čitati stručna djela na više stranih jezika pa valjda upavo zbog toga Senker nema ni najmanjeg traga potrebe visokoznačajnog kazališnoga kruga, nego otvara mogućnost da znanstveni materijal bude zanimljivo i širi krug čitatelja. Dapače, *Uvod...* je nehotice (no ipak ne posve slučajno niti posve usputno) i koristan priručnik hrvatskog teatrološkog nazivlja. Dugogodišnje iskustvo rada sa studentima nenadoknadivo je u ovakvim priručni-

cima – iz strukture, načina izlaganja, pristupa posve je jasno kako Senker točno smjera na primijenjenu znanost i znanje koje ni najmanje nije tek raskošan ures samoga autora, nego je proces razmjene što se pretače u vrlo konkretne i mjerljive ishode učenja. Autor je pritom (i zato) uvijek u službi svojih čitatelja. Iskreno i brižno održavano poštovanje prema slušatelju/čitatelju, u Senkera je svakako kultivirano bogatim iskustvom rada na sveučilištima u SAD, gdje nema ni najmanjeg razumijevanja za gotovo uobičajenu, ma koliko anakronu, intelektualističku aroganciju i njegovan prijezir prema publikama koji “rese” veći dio europske akademske zajednice. Knjiga je i zbog toga strukturirana vrlo pregledno, izlažući najprije teme i autore kronološki, a potom u svakoj od cjelina i prema temeljnim problemima, ključnim pojmovima i najznačajnijim zaključcima. Iako se po svojoj naravi knjiga obraća prije svega kazališnim profesionalcima, studentima teatrologije i dramatologije, uporaba APA standarda za citiranje i parafraziranje, numeričko strukturirana poglavlja i podpoglavlja, kao i vrlo detaljna kazala imena i pojmova (koja potpisuje Neli Mindoljević), čine knjigu suvremenim znanstvenim materijalom prilagođenim za visokoškolsku edukaciju, ali upravo zbog tih svojstava knjiga nipošto nije neprohodna za zainteresirane čitatelje izvan profesionalnog kazališnoga kruga, nego otvara mogućnost da znanstveni materijal bude zanimljivo i širi krug čitatelja.

Do ove knjige u hrvatskoj teatrologiji izvan profesionalnog kazališnoga kruga, otvara mogućnost da znanstveni materijal bude zanimljivo i širi krug čitatelja. Do ove knjige u hrvatskoj teatrologiji izvan profesionalnog kazališnoga kruga, otvara mogućnost da znanstveni materijal bude zanimljivo i širi krug čitatelja.

knjiga konačno ispunjava jednu prazninu i korigira donedavni nedostatak slične literature na hrvatskom jeziku, jer svako ozbiljno proučavanje teatrologije, dramaturgije i dramatologije jednostavno mora od samog početka započeti upravo jednim ovakvim uvodom kakve smo do sada mogli čitati isključivo na stranim jezicima (Senker i sam upozorava na slična i značajna djela iz talijanske, kanadske i njemačke teatrologije). Vrlo važan izuzetak čini u Hrvatskoj jedino knjiga Nikole Batušića *Uvod u teatrologiju*. Dvadeset godina nakon te knjige, Senker uspostavlja vremenski i kulturalni most prema suvremenosti, povezujući svojim *Uvodom u suvremenu teatrologiju 1* tu temeljnu (a kroz dva desetljeća i jedinu) Batušićevu knjigu *Uvoda* s novijim teatrološkim istraživanjima koja razmatra u svojoj knjizi. U na žalost malobrojnim domaćim knjigama slične tematike, čiji su autori i teze u ovom rukopisu uglavnom i pobrojani i analitički predstavljeni, svagda je riječ o naglašeno autorskim pristupima koji su bitno određeni (a tako nužno i ograničeni) osobnim pristupom, i/ili pristajanjem uz jednu određenu i vrlo konkretnu “školu”, pravac ili motrište. Tako je, uostalom, s izuzetkom nekoliko autora (De Marinis, Fortier, Balme) i u svjetskom iskustvu. U usporedbi s tim djelima, Senkerov je *Uvod* kao otvoreno predstavljanje više različitih autorskih (teatroloških ili dramatoloških) pristupa višestruko koristan i nadasve pregledan podsjetnik na pluralitet teatroloških mogućnosti, na raznovrsnost motrišta, koji u isto vrijeme pruža mogućnost usporedbe i otvara mogućnosti za buduće nove analitičke pristupe.